

VU Research Portal

Er zijn als het niet meer gaat... Kerkelijke echtscheidingsrituelen

Stoppels, S.

published in

Idea. Gemeenteopbouwblad van de Evangelische alliantie
2013

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Stoppels, S. (2013). Er zijn als het niet meer gaat... Kerkelijke echtscheidingsrituelen. *Idea. Gemeenteopbouwblad van de Evangelische alliantie*, 34(1), 24-26.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Er zijn als het *niet meer gaat...*

Kerkelijke echtscheidingsrituelen

De kerk is graag present als een man en vrouw met elkaar in zee gaan en daarvoor ook een zegen van God vragen. Maar waar is ze als gehuwden geen andere uitweg meer zien dan een scheiding?

Present zijn bij een scheiding. Kerken hebben het daar vaak moeilijk mee. Een recent onderzoek door de EO, in samenwerking met de EA, laat pijnlijke uitkomsten zien.¹ Vaak is er meer veroordeling dan zorg. Een scheiding betekent in veel gevallen ook afscheid van de gemeente. Het onderzoek leert dat mensen wel degelijk steun en begeleiding zoeken bij de kerk, maar hoe dat moet, dat blijkt nog niet zo eenvoudig. Dat heeft uiteraard te maken met het 'gij zult niet echtbreken'. Dat gebod zit vaak diep in de genen van gelovigen. Het is dan moeilijk de draai te maken en ook present te zijn als huwelijkspartners besluiten uit elkaar te gaan. Want hoe doe je dat dan?

Erkenning

Sytze de Vries, predikant binnen de Protestantse Kerk in Nederland, schreef al weer jaren geleden dat het niet waar kan zijn dat de kerk er wel is om het feest van een huwelijk mee te vieren, maar het laat afweten op het moment van een definitieve breuk. Hij zocht

naar een ritueel om ook dan pastoraal aanwezig te zijn. Binnen de PKN is zijn zoektocht opgepikt en vertaald in een liturgische handreiking. Deze is opgenomen in Deel II van het Dienstboek. In het onderdeel 'bediening van de verzoening' komen we woorden en gebeden tegen die gemeenten kunnen gebruiken om het moment van scheiding ook kerkelijk te markeren. Het gaat dan niet om een legalisering van de echtscheiding, maar wel om erkenning ervan. In goede en kwade dagen wil de kerk bij mensen zijn.

*Als je dit kunt,
waarom blijf je dan
niet bij elkaar?!*

In hun eentje

Een kerk die dergelijke woorden en gebeden aanreikt, betreedt een nieuw en bepaald niet onomstreden terrein. Dat maakt nieuwsgierig: hoe vaak komen rituelen rondom echtscheiding voor en wat zijn de ervaringen? Een van onze VU-studenten schreef er al weer even geleden een scriptie over.² Het eerste dat dan opvalt, is dat er nog heel weinig gebruik wordt gemaakt van een echtscheidingsritueel. Op zich hoeft dat ook niet te verbazen. Het is een onbekend fenomeen en het vraagt nogal wat van 'scheidingspartners' om samen een ritueel aan te durven. Sommige

ex-partners doen het daarom ook in hun eentje. "Het ritueel had nooit samen met mijn ex-man kunnen plaatsvinden", vertelt een van de geïnterviewden. "Als dat het geval was geweest, was ik niet gescheiden. In wezen was ik alleen gehuwd en ben ik alleen gescheiden. Hij nam part noch deel aan het huwelijk en het gezin. De relatie had geen bestaansrecht." Soms zijn er getuigen bij, maar vaak ook niet. Een pastor is er meestal wel bij, maar niet eens altijd. De vorm die men kiest is ook sterk verschillend. Terugkerende elementen zijn de erkenning van falen, markering van de scheiding en het vragen om een zegen voor de weg die man en vrouw nu gescheiden zullen vervolgen. Soms geven de ex-partners elkaar de trouwring terug. Een ander stel koos voor het kapotslaan van een beeldje dat voor hen verbondenheid symboliseerde. In weer een ander ritueel werd een brief hardop voorgelezen en vervolgens verbrand. Soms wordt ook een maaltijd gevierd. Kaarsen worden aangestoken en gaan 'gescheiden' mee naar huis.

Religieuze virtuozen

"Als je dit kunt, waarom blijf je dan niet bij elkaar?!" Dat riep iemand verbijsterd uit die hoorde van het plan voor zo'n ritueel van een goede vriend. Daarmee is een wezenlijk spanningsveld aangegeven. Veel mensen die moeten constateren dat hun huwelijk en hun relatie zijn stukgegaan, hebben niet de energie noch de bereidheid om samen te werken

aan het ritualiseren van dit einde. Dat is te veel gevraagd. Ze kunnen zich er vaak ook niets bij voorstellen. Wat opviel in het onderzoek was dat bij de rituelen die de studente op het spoor kwam, vaak ten minste een van de partners theologisch geschoold was. Betekent dit dat echtscheidingsrituelen voorbehouden zijn aan 'religieuze virtuozen'? Of zijn zij de verkeners die als eersten een veld betreden waarop nog nauwelijks wegen zijn uitgezet?

Moeten kerken paren gaan helpen om ruimte te scheppen voor een ritueel rond hun scheiding en daarvoor ook vormen aanreiken? Of moeten ze individuele gescheiden mensen

hierbij helpen? `Er liggen nog heel veel vragen op dit pastorale veld, maar wat wel duidelijk is, is dat kerken geroepen zijn om ook ten tijde van een scheiding dienstbaar aanwezig te zijn. En veel belangrijker nog, er te zijn voordat het zover komt...

Sake Stoppels

Docent kerkopbouw aan de Vrije Universiteit te Amsterdam

¹ Quickscan Zorg na Echtscheiding, zie www.ea.nl/quickscan

² De scriptie over echtscheidingsrituelen is per email op te vragen bij ds. Lieke van Houte, lieke@van-houte.nl

Gebod uitgesproken door de partners

Aan U, Heer van ons leven,
erkennen wij onze onmacht en ons falen.
Voor U spreken wij uit ons verdriet en onze
teleurstelling in onszelf, in elkaar.
Onze woede en onze machteloosheid
willen wij voor U niet verzwijgen.
Want elkaar lieten wij alleen,
tot eenzaamheid zijn wij vervallen.
Onze trouw heeft geen stand kunnen houden.
Wat wij als bestemming hebben gezien,
is verduisterd, het vuur is gedoofd.
Elkaar hebben wij niet meer kunnen warmen,
geen thuis meer kunnen bieden.
Wij vragen nu voor onszelf, maar ook voor
elkaar uw blijvende nabijheid, uw genade
over onze schuld.
Wij bidden om moed elkaar ook de schuld
te kunnen vergeven.

Amen.

Met toestemming van de uitgever overgenomen uit
Dienstboek, een proeve (deel II), Boekencentrum, 2004,
www.boekencentrum.nl

